

کارگران ساختمانی برای بیمه شناسایی می شوند

بازنگری در فرایند شناسایی و بازرسی دقیق کارگاه‌ها، از ورود افراد غیرشاغل جلوگیری و مسیر پوشش حداکثری و واقعی کارگران ساختمانی را هموار می کند

کارگران ساختمانی، سختکوش‌ترین و در عین حال محروم‌ترین بخش جامعه کارگری، روزها زیر آفتاب و در شرایط طاقت‌فرسا کار می کنند، اما دستمزدی ناچیز و شغلی ناپایدار دارند. پروژه‌های فصلی و اشتغال نیمه‌وقت، امکان تأمین معیشت مستمر و اتکا به قرارداد کاری را از آنان سلب کرده است. تنها امید این نیروی کار، پوشش بیمه‌ای است؛ مزیتی که تاکنون به دلیل سازوکار ناکارآمد، بسیاری از شاغلان واقعی ساختمان از آن بی‌بهره مانده‌اند و سهمی از آن به افراد غیرمرتبط اختصاص یافته است. حالا ضرورت تغییر رویه و تأمین بیمه حداکثری برای کارگران این بخش بیش از همیشه احساس می‌شود.

قانون بیمه کارگران ساختمانی

پیش‌تر به دلیل متغیر بودن کارگران بخش ساختمان و پروژه‌های عمرانی، کارفرمایان امکان پرداخت لیست حق بیمه واحد نداشتند؛ به این واسطه سال ۱۳۸۶ «قانون بیمه کارگران ساختمانی» در جهت ساماندهی افراد شاغل در این بخش تدوین و مصوب شد. به موجب این قانون: «کارگران شاغل در کارهای ساختمانی اعم از ایجاد یا توسعه ساختمان، تجدید بنا، تعمیرات اساسی و یا تخریب مربوط به ساختمان و به ترتیب مندرج در این قانون با نام‌نویسی و اخذ کد ملی نزد سازمان تأمین اجتماعی بیمه می‌شوند.»

عدم توازن منابع و مصارف

تبادل میان منابع و مصارف، اساس هر محاسبه بیمه‌ای است، اما تاکنون این تعادل در پوشش بیمه‌ای کارگران ساختمانی برقرار نبوده و بسیاری از شاغلان واقعی این حوزه را از مزایای بیمه محروم کرده است. نبود سازوکار مناسب شناسایی، جذب و مدیریت منابع، موجب شد صف بیمه‌شدن طولانی و پراکنده شود و بخشی از سهمیه بیمه به افراد غیرمرتبط اختصاص یابد. برای رفع این مشکل، «طرح بیمه کارگران ساختمانی» به عنوان یکی از بیست طرح تحولی سازمان تأمین اجتماعی تدوین و اجرایی شد. هدف این طرح، شناسایی شاغلان واقعی، تأمین منابع مالی دقیق و عادلانه و هزینه کرد درست آن در محل فعالیت کارگران است. با اجرای این برنامه، صف انتظار برای بیمه کاهش یافته و فعالیت‌های حوزه پوشش بیمه‌ای واقعی‌تر و شفاف‌تر می‌شود. علی‌جهانی، کارشناس حوزه تأمین اجتماعی، درباره اهمیت هزینه کرد منابع بیمه می‌گوید: «استفاده بهینه از منابع بیمه‌ای نه تنها زمان انتظار را کوتاه می‌کند، بلکه ثقل و ورود متقاضیان غیرواقعی را کاهش می‌دهد و عدالت بیمه‌ای را تقویت می‌کند.» در چارچوب شیوه‌نامه طرح، شرایط استان‌ها به‌طور جداگانه بررسی و منابع پانیا‌های بیمه‌ای تطبیق داده می‌شود. سازوکار شناسایی و پوشش بیمه‌ای شاغلان ساختمان، جلوگیری از ورود متقاضیان غیرواقعی، ایجاد رویه یکپارچه توزیع بیمه، تفکیک منابع و مصارف در شعب، امکان انتقال مازاد بین شعب و برنامه‌ریزی مبتنی بر واقعیت منطقه‌ای، از ویژگی‌های کلیدی این طرح هستند. این برنامه ضمن کنترل ناترازی مالی، کاهش انگیزه تقلب و رانت‌جویی، توزیع عادلانه منابع بیمه‌ای درون استانی و پوشش کامل شاغلان واقعی، راه را برای بیمه‌ای منسجم و هدفمند در بخش ساختمان هموار می‌کند.

تصویب شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی

در ماه‌های اخیر، سلسله نشست‌های سازمان تأمین اجتماعی با تشکل‌ها و انجمن‌های صنفی کارگران

و کارفرمایان حوزه ساختمان، زمینه بررسی و ساماندهی بیمه کارگران ساختمانی را فراهم کرد. نتیجه این فرایند، تصویب «شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی» در روز یکشنبه چهارم خردادماه بود که سازوکار اجرایی و منابع

این بخش را بازتعریف می‌کند. هدف اصلی این شیوه‌نامه، اصلاح و بازنگری فرایندهای بیمه‌ای و استفاده بهینه از منابع برای پوشش شاغلان واقعی حوزه ساختمان است. طبق این شیوه‌نامه، کارگروه‌های ملی، استانی و شهرستانی نظارت بر منابع و مصارف و شناسایی افراد مشمول را بر عهده دارند تا عدالت و شفافیت در فرایند بیمه تضمین شود.

علی‌جهانی، کارشناس بیمه‌های اجتماعی، در این باره به آتیه‌نومی‌گوید: «شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی به دنبال ساماندهی نیروی شاغل این حوزه است و با تصویب کلیات آن، سازوکار مشخصی برای پوشش بیمه‌ای ایجاد شد تا نظارت و دقت بیشتری در این بخش برقرار شود.»

این کارشناس می‌افزاید که بازنگری و اصلاح سازوکارها با مشارکت نمایندگان کارفرمایان و کارگران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، شهرداری‌ها و انجمن‌های صنفی انجام‌شده تا جامعیت و کارآمدی شیوه‌نامه تضمین شود. با اجرای این دستورالعمل، منابع بیمه‌ای اختصاص یافته به کارگران ساختمانی در همان حوزه هزینه شده و به تقویت جامعه کارگری کمک می‌کند.

بر اساس داده‌های موجود، اجرای شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی منجر به افزایش دسترسی شاغلان واقعی به پوشش بیمه‌ای، کاهش تبعیض و بی‌عدالتی، تصمیم‌گیری شفاف و واقعی‌سازی شناسایی کارگران خواهد شد و اثرات مثبت ملموسی در بهبود شرایط بیمه‌ای این گروه مهم جامعه کارگری به دنبال دارد.

شرایط تحقق پوشش حداکثری

تبادل میان منابع و هزینه کرد بیمه کارگران ساختمانی، شرط اصلی تحقق پوشش حداکثری برای شاغلان این بخش است. نکته مهم آن است که سازمان تأمین اجتماعی نمی‌تواند بیش از منابع حاصل از پروانه‌های ساختمانی هزینه کند و هرگونه مازاد، خارج از ظرفیت قانونی است.

حضور چندین ساله مهاجران افغان در ایران، هن‌ها را بدل به جزوی جدایی ناپذیر از فرهنگ اشتغال ما کرده است و خلأ حضور آنها خیلی زود احساس می‌شود

به همین دلیل، اجرای دقیق شیوه‌نامه و قانون بیمه اجتماعی کارگران ساختمانی، چارچوبی منسجم برای شناسایی و بیمه شاغلان واقعی فراهم کرده و مسیر تحقق پوشش گسترده را هموار می‌سازد. این سامانه با مدیریت صحیح منابع و مصارف، صف بیمه‌شدن را کوتاه و امکان بهره‌مندی همه کارگران واقعی ساختمان از مزایای بیمه‌ای را افزایش می‌دهد.

از مهم‌ترین دستاوردهای این تغییرات، گسترش عدالت بیمه‌ای، تخصیص منابع مالی متناسب و امکان پوشش حداکثری نیروی کار فعال در ساختمان است. به عبارت دیگر، با ساماندهی سازوکارها، نه تنها منابع محدود به درستی هزینه می‌شوند، بلکه شاغلان واقعی به جایگاه واقعی خود در نظام بیمه‌ای دست می‌یابند و امنیت شغلی و رفاه اجتماعی آنان تقویت می‌شود.

تأکید بر اختصاص منابع به کارگران واقعی

یکی از اصول کلیدی در پایداری و گسترش پوشش بیمه‌ای هر گروه شغلی، استفاده از منابع مربوط به همان بخش است. در این راستا، مدیرعامل سازمان تأمین اجتماعی در پنجمین جلسه کارگروه ملی ساماندهی بیمه کارگران ساختمانی، با تأکید بر توسعه پوشش بیمه‌ای افراد واجد شرایط، اعلام کرد: «نباید افرادی غیر از کارگران واقعی ساختمان از منابع این بخش استفاده کنند.»

مصطفی سالاری افزود: «با اجرای شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی، تلاش داریم همه شاغلان واقعی این حوزه بیمه شوند و افراد واجد شرایط در صف‌های طولانی منتظر دریافت پوشش بیمه‌ای نباشند.»

این تأکید نشان می‌دهد که تخصیص دقیق و هدفمند منابع، نه تنها عدالت بیمه‌ای را تقویت می‌کند، بلکه مسیر تحقق پوشش حداکثری برای کارگران فعال در حوزه ساختمان را هموار می‌سازد و امنیت اجتماعی آنان را بهبود می‌بخشد.

چالش‌های بیمه کارگران ساختمان

پوشش بیمه‌ای کارگران ساختمانی با مجموعه‌ای از چالش‌ها روبه‌روست؛ از حق بیمه و منابع مالی گرفته تا

توزیع مناسب پوشش و بیمه شاغلان واقعی این حوزه. علاوه بر این، میانگین سنی کارگران، حضور گسترده اتباع غیرمجاز و ضعف سیستم‌های نظارتی، معضلات پیچیده‌ای ایجاد کرده است.

علی‌جهانی، کارشناس بیمه‌های اجتماعی، با اشاره به تحلیل‌های کارشناسی می‌گوید: «حدود ۱۰ درصد کارگران بیمه‌شده ساختمانی بالای ۶۰ سال دارند؛ موضوعی که جدی و تأمل‌برانگیز است.» او ادامه می‌دهد: «حدود ۸۰ درصد شاغلان غیرمجاز در پروژه‌های ساختمانی فعالند و این باعث شده مدیریت و ساماندهی کارگران ایرانی در سال‌های گذشته امکان‌پذیر نباشد.» آمارها نشان می‌دهد تنها حدود ۳۰ درصد از کارگران ایرانی به‌طور مستمر در صنعت ساختمان فعالیت دارند و باقی به صورت فصلی یا مودی مشغول به کار هستند. این شرایط، پیچیدگی برنامه‌ریزی و اجرای بیمه کارگران واقعی ساختمان را دوچندان کرده و ضرورت اصلاح سازوکارها و اجرای شیوه‌نامه‌ها را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

حضور کمرنگ ایرانیان

نقش ایرانیان در صنعت ساختمان همچنان کمرنگ است و این خلأ، ضرورت ایجاد ارتباط دقیق میان نظام مهندسی، شهرداری‌ها و صنوف مرتبط با کارگران ساختمانی را آشکار می‌کند تا ارتقای وضعیت نیروی کار واقعی ممکن شود. از سوی دیگر، پرسش اصلی آن است که چرا بخش عمده فعالیت‌های ساختمانی به دست اتباع غیرمجاز انجام می‌شود.

علی‌جهانی، کارشناس حوزه تأمین اجتماعی، می‌گوید: «پیش از این، مدیریت قوی در حوزه کارگران ساختمانی اعمال نشده و ساماندهی، نظارت و توزیع منابع بیمه‌ای به درستی انجام نگرفته است.» او ادامه می‌دهد: «پس از تحولات حوزه کسب و کار، جای سوال است که چرا کارگران ساختمانی همچنان به صورت سنتی دور میادین منتظر کارفرما هستند یا در نهایت جذب پروژه‌ها می‌شوند.» به گفته جهانی، تنها با تعریف ارتباط مشخص میان نهادها، فعالان صنعت ساختمان و پروژه‌های عمرانی می‌توان مسیر بهبود وضعیت کارگران ساختمانی را هموار کرد. ایجاد هماهنگی و سازوکار شفاف، علاوه بر افزایش عدالت بیمه‌ای، می‌تواند حضور واقعی ایرانیان در این صنعت و بهره‌مندی آنان از مزایای قانونی و اجتماعی را تقویت کند و فضای کارگری این بخش را به‌طور بنیادین متحول سازد. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های بیمه کارگران ساختمانی، ورود افراد غیرشاغل به لیست بیمه است؛ به همین دلیل، شناسایی دقیق کارگران واقعی فعال در پروژه‌های ساختمانی و عمرانی به اولویت اصلی تبدیل شده است. علی‌جهانی، کارشناس حوزه تأمین اجتماعی، می‌گوید: «بازنگری جدی در فرایند شناسایی کارگران واقعی ضروری است تا تنها شاغلان واقعی از مزایای بیمه تأمین اجتماعی بهره‌مند شوند.»

او ادامه می‌دهد: «اجرای درست شیوه‌نامه بیمه کارگران ساختمانی نیازمند بازرسی‌های فعال و دقیق در کارگاه‌هاست. این بازرسی‌ها نباید سطحی یا صرفاً حمایتی باشد، بلکه باید بر مبنای قانون، تضمین‌کننده اجرای کامل بیمه و جلوگیری از سوءاستفاده افراد غیرمجاز باشد.»

با این اقدامات، نه تنها عدالت بیمه‌ای برقرار می‌شود، بلکه مسیر پوشش حداکثری و واقعی کارگران ساختمانی هموار شده و منابع بیمه‌ای به درستی در اختیار شاغلان واقعی قرار می‌گیرد.

تأمین

یادداشت
O P I N I O N

ناصر چمنی

فعال حوزه کارگری

رشد فرار بیمه‌ای؛ سهل‌انگاری یا آگاهی مخرب؟

فرار بیمه‌ای پدیده‌ای روبه‌رشد است که در سال‌های اخیر با سرعتی نگران‌کننده صندوق‌های بازنشستگی و سازمان تأمین اجتماعی را تحت فشار قرار داده است. بیشترین موارد این پدیده در بخش‌های اقتصادی و اشتغال غیرمولد شکل می‌گیرد؛ جایی که شاغلان به دلیل عدم برخورداری از انواع بیمه‌های اجتماعی، بدون پوشش بیمه‌ای فعالیت می‌کنند. آمارها حاکی از سه میلیون و ۷۰۰ هزار مورد فرار بیمه‌ای در کشور است؛ رقمی که پیامدهای اقتصادی و اجتماعی گسترده‌ای به دنبال دارد و توان صندوق‌ها را در تأمین منابع پایدار کاهش می‌دهد. این موضوع علاوه بر فشار مالی بر سازمان‌های بیمه‌گر، هزینه‌های اجتماعی و درمانی سنگینی را نیز بر خانواده‌ها و نظام سلامت تحمیل کرده است. کاهش نسبت پشتیبانی صندوق‌ها و افت نقدینگی، آثار مستقیم این پدیده است و تبدیل اشتغال مولد به غیرمولد، همراه با جای دادن حدود ۶۰ درصد شاغلان در بخش غیرمولد، فرار بیمه‌ای را تشدید کرده و شکاف میان منابع و تعهدات سازمان را عمیق‌تر می‌کند. یکی از راهکارهای مؤثر در کاهش فرار بیمه‌ای، آگاهی کامل کارگران از مزایای بیمه‌ای است. زمانی که شاغلان اهمیت بیمه را درک کنند و کارفرمایان نیز دستمزد واقعی و حق بیمه کامل را اعلام نمایند، منابع پایدار صندوق‌ها تأمین خواهد شد و روند فرار بیمه‌ای کاهش می‌یابد. مشکل اساسی زمانی رخ می‌دهد که برخی کارگران در همکاری با کارفرمایان از پرداخت حق بیمه خودداری کنند؛ این رفتار نه تنها به ضرر صندوق‌ها است، بلکه به رشد پدیده فرار بیمه‌ای دامن می‌زند. آگاهی‌بخشی به جامعه کارگری، اطلاع‌رسانی دقیق درباره مزایای بیمه‌ای و فرهنگ‌سازی در این زمینه می‌تواند نقش مهمی در جلوگیری از این روند منفی ایفا کند و امکان تأمین منابع پایدار برای سازمان تأمین اجتماعی را فراهم سازد. از سوی دیگر، پیامدهای بلندمدت فرار بیمه‌ای بیشترین آسیب را به بازنشستگان وارد می‌کند. افرادی که حق بیمه کامل پرداخت نکرده‌اند، در دوران بازنشستگی با مستمری پایین و شرایط مالی دشوار مواجه خواهند شد. در نتیجه، فرهنگ‌سازی و آگاهی‌بخشی به کارگران و کارفرمایان نه تنها به نفع صندوق‌ها، بلکه به نفع شاغلان و بازنشستگان نیز خواهد بود و تضمین می‌کند که سازمان تأمین اجتماعی بتواند خدمات خود را به شکلی پایدار و مؤثر ارائه دهد. در نهایت، جلوگیری از فرار بیمه‌ای و ایجاد پوشش کامل برای شاغلان، ضریب پشتیبانی صندوق‌ها را افزایش می‌دهد و منابع مالی آن‌ها را پایدار می‌سازد. با اعلام دستمزد واقعی، پرداخت کامل حق بیمه‌ها و نهادینه کردن فرهنگ بیمه، می‌توان اطمینان حاصل کرد که سازمان تأمین اجتماعی به عنوان یک نهاد درآمد-هزینه‌ای مستقل، قادر به ادامه فعالیت و ارائه خدمات به گروه‌های شاغلان بیمه‌پرداز خواهد بود و مسیر تأمین حقوق بازنشستگان و شاغلان به شکل عادلانه و پایدار حفظ خواهد شد. فرار بیمه‌ای پدیده‌ای است که نه تنها صندوق‌ها، بلکه شاغلان و بازنشستگان را نیز تهدید می‌کند و مقابله با آن نیازمند آگاهی و مسئولیت‌پذیری همه ذی‌نفعان در جامعه کارگری است.

بیمه‌پردازان صندوق بازنشستگی کشوری هر سال کمتر می‌شوند

تنها ۸۱۲ هزار نفر بیمه‌پرداز فعال باقی مانده‌اند و این کاهش تهدیدی جدی برای منابع مالی صندوق ایجاد کرده است

از مجموع حقوق‌بگیران، یک میلیون و ۴۳۱ هزار نفر بازنشسته، ۱۳ هزار نفر از کارافتاده، ۶۱ هزار نفر شاغل متوفی و ۲۵۲ هزار نفر بازنشسته متوفی هستند. به عبارت دیگر، بزرگ‌ترین چالش صندوق، کاهش جمعیت بیمه‌پرداز نسبت به حقوق‌بگیران است. شاغلان بیمه‌پرداز شامل ۴۰۱ هزار زن و ۴۱۱ هزار مرد هستند و بیشترین سهم را گروه‌های سنی ۱۵ تا ۶۰ سال دارند. میانگین سن بیمه‌پردازان ۴۰ سال و سابقه بیمه‌پردازی آنان به ۱۵ سال می‌رسد. نکته نگران‌کننده آن است که طی ۱۵ سال گذشته، هیچ بیمه‌پرداز جدیدی به صندوق افزوده نشده است.

بر اساس آمارها، ۸۱ درصد جامعه آماری صندوق را بازنشستگان، ۱۸ درصد بازنشستگان متوفی، چهار درصد شاغلان متوفی و یک درصد از کارافتادگان تشکیل می‌دهند. صندوق بازنشستگی کشوری، دومین بیمه اجتماعی کشور، خدمات خود را در ۳۱ استان ارائه می‌دهد و بخشی از شاغلان وزارتخانه‌ها و بازنشستگان را تحت پوشش دارد. در مجموع، این صندوق حدود پنج درصد از جامعه را شامل می‌شود. در بخش وراثت و وظیفه‌بگیر، تعداد افراد تحت پوشش به ۴۱۰ هزار و ۵۶۱ نفر رسیده است. ۳۹۱ هزار نفر از این گروه را زنان و ۱۹ هزار نفر را مردان تشکیل می‌دهند. در میان

وراث، همسران با ۲۴۱ هزار نفر، ۵۸ درصد، و فرزندان با ۱۶۵ هزار نفر، ۴۰ درصد را شامل می‌شوند. سهم دیگر وراث مانند مادر، پدر، نواده و خواهر حدود دو درصد است. آمارهای وراث همچنین نشان می‌دهد بیشترین جمعیت در گروه سنی ۶۰ سال و بالاتر قرار دارند. حقوق افراد متوفی بین وراث قانونی تقسیم می‌شود و در صورت حذف هر یک از وراث، سهم آنان به سایرین منتقل می‌شود. این داده‌ها روشن می‌کند صندوق بازنشستگی کشوری با چالش جدی کاهش بیمه‌پردازان مواجه است و برای حفظ توازن مالی و پایداری منابع، نیازمند بازنگری و راهکارهای جذب بیمه‌پرداز جدید است.